

ئەودىيوى مشتومپرى سەر گوتەكانى قاسم شەشۆ

14-08-2024

نووسەرەكان

زىيان رۆژھەلاتى

كورتە : داعش لە ئابى 2014 دا شىنگالى گرت و شەشۆ بەكۆك لەو فەرماندانەى پېشمەرگە بوو كە تا ساتى رزگارکردنى ئەوئ لە 13ى نۆفەيمبەرى 2015، لە چىاي شىنگال مابوونەو و شەپيان كوردبوو. نىسانى 2017 بۆ لىكۆلئىنەوئەيەك چووبوومە شىنگال و لە مەزارگەى شەرفەدىن "شەشۆ"م بىنىبوو. لەو كاتانەدا شانازىي پېشمەرگەيەكى ئازات لە رووخسارى دەخوئندەوئە كە دەيوئست بلى من بەرگريم كرددوو و لە كاتى داعشئيش لئىرە ماومەتەوئە

چەند رۇژىك بەسەر ئەو مشتومۇرەدا تېپەپدەبىت كە سەبارەت بە گوتەكانى قاسم شەشۇ ۋەك يەككە لە سەر كەردە سەربازىيەكانى كۆمەلگەى ئىزدى لەبارەى ئايىنى ئىسلام دروستبۇو. سەرەپاى ئەوەى كە ئىستا گۇزىيەكان كەمىان كەردوۋە، دەكرى بىژىن ئەو تەنبا پىرسى ناكۆككىيەكى ئايىنى - كۆمەلەيتى نىيە ۋە رەھەندىكى قوولتۇرى ھەبە كە دەشنى پەيوەندى بە شەقىردىنى زىاترى ھىلەكانى مەملاننى لە جىۋپۇلەتېكى نىۋخۇبى عىراق ۋە ھەرىمى كوردستاندا ھەبىت.

داعش لە ئابى 2014 دا شىنگالى گرت ۋە شەشۇ يەككە لەو فەرماندانەى پىشمەرگە بوو كە تا ساتى رزگار كەردى ئەوئ لە 13- نۇمبەرى 2015، لە چىاى شىنگال مابوونەو ۋە شەپان كەردبوو. نىسانى 2017 بۇ لىكۆلەينەو ھەبەكى چووبوومە شىنگال ۋە لە مەزارگەى شەرفەدىن "شەشۇ" م بىنبوۋو. لەو كاتانەدا شانازى پىشمەرگەبەكى ئازات لە رووخسارى دەخوئندەو كە دەيوست بلىن من بەرگىرم كەردوۋە ۋە لە كاتى داعشىش لىرە ماومەتەو. ئىستاش ۋەك كەسىكى دژە ئىسلام وىنا كراو كە ھەستى زۇرىك لە باوهدارانى كوردى موسلمانى بىندار كەردوۋە. لە راستىدا لەو كاتانەدا كە من بىنبووم ۋەك بلىنى ۋەشەكانى خۇى بۇمىرئ قسەى دەكرى، بۇ ئەوەى كە روانگەى دژە داعشى ئەو ۋەك شىتىكى دژە ئىسلامى وىنا نەكرىت. سەپرى ئەو فىدوئەبەشم كەرد كە ھەراكەى لىكەوتوۋەتەو ۋە لە 3ى 8-ى ئەم سالىدا لە يادى كارەساتى شىنگالدا تۆماركراو. بە گشتى باس لە مەترسى ئازاد كەردى ئەندامانى داعش لەسەر ئىزدىيەكان دەكات ۋە داوا دەكات كە خەلك چەكى قورس بۇ خۇيان بىرپن، چونكە بە گوتەى خۇى، ھىشتا ئەگەرى "فەرمان" ۋە كارەساتى دىكە ھەبە. ئەگەر ھەموو قسەكانى پىكەو سەپىر بىكرىت ۋە ئەو شى بزاندرىت كە زمانى كوردى لە شىنگال ھەروا بە شىۋەبەكى سەرەتابى ماوئەتەو ۋە كە كوردى لە ناوچەكانى دىكەى كوردستان گەشەى نەكردوۋە كە شىۋازى گوزار شىكرەنەكانى روونتر بىت، ئەوسا رەنگە كاردانەو ھەبە جۇرە نەبوایەن كە روویاندا. ھەلبەت دارشتى نەبەرىسپارانەى بەشكى لە میدىاش رۆلى گىرنگى لەمەدا گىپا.

ئىزدىيەكان دەمىكى دىژە ھەست بە مەترسى مانەو دەكەن ۋە ئەو شى رىشەى لە رووداۋە ئەمپۇبەكان ۋە رووداۋە مۆۋوبەكانىشدا ھەبە. تەنبا لە ئەم سالىدا بەغدا نىكەى 9535 كەسى لە كەسوكارى داعشە عىراقىيەكانى كەمپى ھۆل گەپاندوۋتەو كە سەرەتا دەبىردىنە كەمپىكى گواستەنەو لە گوندى جەدەى گەپارە. ھەرچەندە ئەم شوپنە زىاتر لە 140 كىلومەترىك لە شىنگالەو دەورە، بەلام ئەم پۇرسەى گەپاندەنەو ھەبە كە لەوانەبە بۇ نىكەى 18000 عىراقى دىكەى ناو كەمپى ھۆلېش بەردەوام بىت، ترسىكى لى ئىزدىيەكان دروست كەردوۋە. ياساى لىپوردى گشتى كە داواكارى سوننەكانە لەگەل بەردانى نىكەى 200 شەپكەرى داعش لە سوورىاش لەو دوايانەدا ئەو ترسەى بۇ ئەوان زىاتر كەردوۋە. ترسى لە ناوچوون بۇ كۆمەلگەى ئىزدى پاشخانىكى مۆۋوبى دىژىشى ھەبە. بەشكى زۇر لە فەرمانەكانى سەر ئىزدىيەكان بەدەستى عەرەب، تورك ۋە كوردە سوننىيەكان كراو. ۋەك لازارېف باسى دەكات تەنبا لە سەردەمى عوسمانىدا نىكەى 20 لە شىكرىشى بۇ شىنگال كراو. ئەم دۇخە لە يادگەى بەكۆمەلى ئىزدىيەكاندا ھەر ماو ۋە لەگەل رووداۋەكاندا بەرھەمدە ھىپىرئەو. لەبەرئەو، ۋەشەى كورد لەلەى بەشكى لە ئىزدىيەكان پانتاى پىناسەكەردى ناسنامەى بەكۆمەلىان لەگەل ھاونەزادە موسلمانەكانىان ناگىرئەو كە بەبەكە زمان قسەدەكەن ۋە لەبەك تىدەگەن. ئەوان پىيان واپە ھاوزمانە موسلمانەكانىان، ئەوانەن كە لە بەشكى زۇر لە فەرمانەكاندا دەستىان ھەبوۋە ۋە تەنەت ھاوكارى تورك ۋە عەرەبە سوننەكانىان كەردوۋە ۋە كوشتارى ئىزدىيەكان! ئەمەش قەلشكى گەورەى لە ناسنامەى ئايىنى ۋە ئەتنى ئەواندا دروستكەردوۋە كە لەرپى جەختكەندەو ھەبە لە ناسنامەى ئايىنى خۇيان روونتر دەردەكەوئ. زۇرجار گوىت لەو دەبىت كە ھەندىكىان دەلېن ئىمە نە عەرەبىن نە كورد بەلكو ئىزدىن ۋە ئەمەش لەو پاشخانەو سەرچاۋەى گرتوۋە.

بىشك ھەلتەكاندى ناسنامەى ئەتنى ئىزدىيەكان ۋە تۇخكەندەو ناسنامە ئىننىيەكەيان تەنبا پەيوەندى بە ترسى مانەو ھەبە ئەوانەو نىيە، بەلكو بابەتېكە كە بە كەلكى مەملاننى سىياسىيەكانى ناوچۇى كوردستان ۋە عىراقىش ھاتوۋە. لە ئاستى ناوچۇبى كوردىدا بە شىۋەى سەرەكى ھىلى پەكەكە ۋە پارتى ۋە تا ئەندازەبەكى كەمترىش يەكپىتى لەبارەى ناسنامەى ئىزدىيەكانەو بەرەبەك دەكەون. پارتى لەرپى زەفكەندەو ھەبە رەچەلەكى ئەتنى ئىزدىيەكانەو دەبەوئ كارىگەرىيەكانى خۇى لە شىنگال بپارىزى. بۇ ھەرىمى كوردستان شىنگال سووچى سەروۋى كەوانەبەكى جۇگرافىيە كە دەتواننى لە مىلى باكوۋرى رۇژئاۋاۋە لە بەرامبەر ھەر جۇرە شەپۇلىكى فراوانخوۋازى دژە كوردى بەكەلك بىت. لەلەبەكى دىكەو پەكەكەش لە ئاراستەبەكى پىچەوانەدا زىاتر ھەز بە وىناكەردى ئىزدىيەكانە ۋەك كەمىنەبەكى ئايىنى جىاۋاز دەكات، چونكە پىويستى بەو ھەبە كە گوتارەكەى لە دژى گوتارى پارتى بىت بۇ ئەو ھەبە دەرەفتى شوپنكەندەو ھەبە خۇى لەنئو كۆمەلگەى ئىزدىيەكان بەدەستبەھىنئ. لەپوۋى جىۋستراتىيەو ھەبە شىنگال بۇ پەكەكە رپەو گەبىشتە بە رۇژئاۋا، لەبەرامبەرىشدا توركىا زىاتر لە دەرچەبەكى ئاسايشىيەو ۋەك ھەپەشەى "قەندىلى دوۋەم" تەماشاش دەكات.

بۇ عىراق قەلەبەكى سەربازىيە بۇ كۆنترۇلكەردى ھاتوچۇى سنوۋرى نىۋان خۇى ۋە سوورىا، داعش ۋە ئاسايشى پۇۋەى رىگەى گەشەپىدان. شىنگال دەكەوئە بەشى باكوۋرى رۇژئاۋاۋە ھەرىمى كوردستان ۋە ناوچەبەكى گىرنگى جۇگرافىيە لەنئوان ھەردوۋ رووبارى دىچلە ۋە فورات. لە مىلى باكوۋرەو پارىزگى موسل ۋە ھەسەكە پىكەو دەلكىن ۋە لە باشوۋرى رۇژئاۋاۋە بە ناوچەى سوننەنشىنى عىراق ۋە لە باشوۋرى رۇژەلەتېشەو دەگاتەو تەلەغەر. نىكەى 120 كىلومەتر لە موسل دوۋرە ۋە دەشتى پىر بەرەكەتى بۇ كشتوكال ۋە بەخىۋكەردى مەرومالات لە نىكە ئاۋى دىچلە ھەبە. زەفكەندەو ھەبە ناسنامەى ئايىنى ئىزدى لە جىباتى لە رەگەزە ئەتنىيەكەيان دەرەفتىكى بىن وئە بە

بەغدا دەدات كە لە ماوەی درێژخایەندا قەلایەکی گرنگ لە ناوچەکی پڕ لە سوننە و ھەرئیمکی جیۆستراتیژی ولتادا دروست بکات. ناوچەکانی بەری باکووری چیاى شنگال(شیمال) واتە ناحیەى سنوون و کۆمەلگە و گوندەکانی دەورووبەری لەگەڵ ناوچەکانی بەری باشوور (قەبلەت) كە شنگال و کۆمەلگە و گوندەکانی دەورووبەری لەگەڵ ناحیەى گرعزیر (قەحتانییە) لە بەعاج بە زۆری کوردی ئیزدین. ھەبوونی نفوسیکی جیاوازی ھەک کوردی ئیزدی لە پارێزگای موسڵ بۆ بەغدا بایەخیکی لە رادەبەدەری ھەبە و لەوانەبە یەکیک لە پالئەرە سەرەکییەکانی ئەو بایەخپێدانەى ئیستانى حکومەتیش بە پرسى ئیزدیبەکان ئەو بێت.

بۆ گرووبەکانى "میحوهرى موقاوەمە"ش چیاى شنگال بئەبەسەى سەربازى گرنگە بۆ کۆنترۆلى رێپەووەکان، درۆن و شەرە گریمانییەکانى داھاتوو. دەشتەکانى بەرى باشووری شنگال(قەبلەت)، تاوھەکو چاوبەر بکات درێژ دەبنووە و چیاى شنگالیش بە بەرزاییەك لە دەوری 1400مەتر، دیمەنى تۆپۆگرافیى ئەم ناوچەبەى لە دەورووبەرەكەى جیاکەدوووەتووە و بەسەر بیابانەکانى عێراق و سووریادا زالە. ئەم چیاى بە درێژایی 75 کیلۆمەتر بەرەو سووریا و رۆژئاوا ھەلەكەشیپ و لە قەلایەکانیدا جیگەى خۆى دەکاتووە. پانی سەر چیا لە ھەندیک شوپندا دەگاتە نزیکەى 17 کیلۆمەتر و بەوھش ناوچەبەكى تەخت لەسەر چیا پێکدەھێنیت كە دانیشتووانى ئەو ناوچەبە خۆیان بە "سەردەشت" ناوی دەبن. ئەو تاییبەتمەندیانەش لەرووی سەربازییەووە بۆ ھەلدانى و کۆنترۆلى درۆن، تەقاندنى مووشەك بایەخى زۆرى بۆ ئەكتەرە جیاوازەکان لەرووی ستراتیژی بەرگری و ھێرشەووە ھەبە. بۆ نموونە ئەگەر مووشەك یان درۆن لە شوپنیكى ھەك شنگالەووە بگێردرێتە ئیسرائیل، تەقربەن بە دووری 700 - 800 کیلۆمەترەووە بە نیوہى ئەو کاتە دەگات كە لە شوپنیكى ھەك ئێران یان لە یەمەنەووە بئەقیندرێت. ئا لەبەر ئەوہبە كە چارەنووسى شنگال نەك تەنیا بۆ ئەكتەرە ناوخۆییەکان بەلكو بۆ گەلیك ئەكتەرى ناوچەبەى و نۆدەولەتیش گرنگە. ھەر ئەوھش وابکرد كە رێككەوتنى سالى 2020ى نۆوان ھەرئیمى كوردستان و بەغدا بۆ ئیدارەى ئەو ناوچەبە ھیشتا لەسەر كاخەز بئیننیتووە و جیبەجی نەكریت. بە لەبەرچاوغرتنى ئەوھش كە باسكرا، دەردەكەوینت كە چۆنچۆنى زیادبوونی ناكۆکیبەکانى نۆوان كوردانى موسلمان و كوردانى ئیزدی دەتوانیت بە كەلكى ناكۆكى و مەملانییەكى گەورەترى جیوسىاسى بئیت لەم ناوچەبە.